LIBRIS | We know books

Andrei Ungureanu

DIN ȚARĂ MIZDRESC JIVINE

EDITURA
CREATOR
BRAȘOV 2026

LIBRIS | We know books

Cuprins

I · 5
II · 21
III · 36
IV · 50
V · 65
VI · 93
VII · 111
VIII · 140
IX · 164
X · 202
XI · 225
XII · 265
XIII · 283
XIV · 302
XV · 321
XVI · 351
XVII · 361

LIBRIS | We know books

I

Lăzărete își scosese cârpele care-i țineau, în chip de obiele, loc de încălțări, ca pe front, în primul război, și se așeză, rânjind cu mulțumire, pe un maldăr de pământ. Câteva măsuri de țărână, coapte de arșița verii, se desfăcură imediat în cele din care erau alcătuite: praf, paie și pietricele. Își simțea picioarele jilave, cum le avusese în tranșeele de pe Zboina. Degetele i se brăzdaseră ca holda după arat și bubele i se înmuiaseră iar. Avea labele picioarelor pline de tăieturi, cicatrici și bube care nu se mai uscau. Îl pișcaseră tot felul de goange și-i răsăriseră niște găuri pe partea de sus a labelor, și astea-l mâncau cel mai rău. Scăpat de cârpe, se apucă să caute cu grijă fiecare gaură, fiecare puroi, încercând de fiecare dată să spargă ceea ce i se părea coptură. Prindea deschizătura între unghiile degetelor mari de la mâini și trăgea de ea cu putere, să scoată tot. De fapt, grija lui era să nu fie ouă de gândaci pe acolo, să nu care cumva să se trezească cu viermi în picioare. Deschidea și bubele care prinseseră coajă, să fie sigur că nu sare peste vreun cuib de jigănii. Unele bube plezneau cu o ușoară icnitură, apoi prindeau a sângera – ieșea mai degrabă un lichid roșiatic

LIBRIS | We know books

alcătuit din sânge și zeamă uleioasă, ca untul rânced topit. Scurgerea se oprea repede; soarele arzător usca orice urmă de lichid. Altele erau deja uscate, nu mai ieșea nimic. Pe astea Lăzărete le privea mulțumit, punându-și în gând să le țină minte și să nu le mai zgândărească data viitoare.

După ce își obloji bine picioarele, Lăzărete scuipă pe degete și întinse clisa peste răni. Avea gura atât de uscată, că nu reuși să adune atâta scuipat pe cât ar fi vrut. Rănile îl usturau și mai tare. „E semn bun, acum se vindecă", își spuse el. „Dacă ustură, înseamnă că își face efectul." Apoi, brusc, se ridică în picioare, desculț ca mai înainte, luă cârpele, care între timp se zvântaseră bine, și porni spre un tufan, un măceș bătrân și pe jumătate uscat. Își desfăcu tăieturile de pânză care ar fi trebuit să închipuie pantalonii, se aplecă ușor și-și slobozi udul peste labele murdare. Pișatul cald și sărat ustura ca spirtul. Aproape o uitase, trecuseră ani mulți de-atunci și nu mai avusese nevoie să se folosească de ud ca să-și vindece rănile. Acasă, când era încă liniștit, se ungea la nevoie cu țuică din cea mai tare, după care, dacă sângerătura tot nu se oprea, se lega cu o cârpă curată. Aici, însă, în mijlocul pustietății, nu avea nimic cu care să se trateze, nici n-avea cine să-l vadă.

Dinspre miazănoapte bătea un vânt uscat și fierbinte și aducea cu el praf și mizerie − sau poate că nici nu era praf, ci doar marea lui putere de a seca totul, într-atâta încât Lăzărete se freca la ochi nu atâta ca să scoată ceva ce intrase în ei, cât să-i facă să lăcrimeze și să scape de durere. Se învățase de mult să țină gura închisă, astfel încât să nu-i fie și mai sete decât îi era deja. Câmpul era pârjolit până departe în zări și nu se vedea nimic în nicio direcție, altceva

LIBRIS | We know books

decât ceea ce păreau a fi niște barăci sau niște bordeie, colibe de ciobani, undeva spre miazăzi. Pământul uscat și răscopt se sfărâma ușor, la atingerea piciorului sau chiar la o suflare mai zdravănă a vântului. În primele zile Lăzărete, gospodar de la munte, se întrebase din ce trăiesc oamenii de prin părțile alea, fără apă, fără lemne, fără iarbă. Se lămurise singur, fără să mai fie nevoie să întrebe: nu trăiau. Satul cel mai apropiat era la vreo jumate de zi de mers pe jos, undeva pe malul Dunării, și nici acolo nu erau oameni tot timpul, ci numai când se umfla Dunărea și veneau pescarii, tot cojani[1] în restul anului, cu năvoade ca să scoată peștii cei mari, cât niște berbeci, pe care îi zămislea apa în adâncurile ei. Treburile astea Lăzărete le aflase de la un cioban sfrijit și scrumit de soare, care trecuse pe lângă lagăr cu câteva capre scheletice. Îi mai spuse ciobanul că sunt niște locuri cu apă, dar trebuie să le cunoști dinainte, altfel caprele pică jos de sete. Cu oile nu faci nicio treabă, oile sunt mai gingașe, trebuie să te ții mereu pe lângă apă, pe lângă Dunăre, altfel se prăpădesc, se usucă pe picioare, cad și nu se mai ridică. Caprele mai rod la ciulini, la scaieți și își mai mânjesc buzele cât să uite de pârjol. Lăzărete dintâi îl căină pe om, că se chinuie să trăiască în pustia aia, apoi își luă seama: ciobanul era liber să plece, să meargă unde vede cu ochii, el nu.

Pe câmpia fără început și fără sfârșit Lăzărete se simțea dezgolit, mic și neputincios, ca pe front, când trebuiau să atace la baionetă, fără adăpost. Acasă, fiecare loc era umplut

1. cojan, cojani, s. m. *(reg., pop., adesea depr.)* – nume dat locuitorilor de la șes, îndeosebi țăranilor de la câmpie, de către locuitorii din zonele de munte sau de deal.

LIBRIS | We know books

cu ceva, fiecare locșor își avea rânduiala lui și ținea într-însul lucruri: casă, cartofi, copaci, măcar pârloagă, dar nu exista, adică, nicio palmă de pământ care să fie goală, fără de rost. Aicea, însă, mărăcinii erau singurii care creșteau în gropane, singurii care rupeau monotonia plată a câmpiei. Mărăcinii, mai ales tufele bătrâne, înalte, deveniseră instinctiv reperele după care Lăzărete și ceilalți prizonieri își orientau pașii. Mai aveau mărăcinii și alt folos: numai ei dădeau o umbră slabă, lălâie, atât cât să te amăgești că te ferești cât de cât de soare. Alminterea, de soarele hain nu puteai să fugi. Mai mult, în crucea verii, zilele erau lungi cât o viață, hainia razelor-săgeți nu era îngustată de nimic, de dealuri, de copaci, de râpe, ca să o suferi mai puțin.

Soarele care-l bătea drept în creștetul capului îl sili pe Lăzărete să se plece din nou la pământ. Se lungi pe lângă tufișul de măceș ca umbra să-i acopere cât mai mult din trup. Pe cap își puse, în chip de turban, cârpele pe care le lepădase din picioare. Avea în oase o sfârșeală veche, de dinainte de a începe ancheta și a fi arestat, o oboseală cruntă, sfâșietoare, de care nu și-a dat seama decât mai târziu, când i s-a adăugat foamea. În toți anii ăia în care fugise, luptase, încercase orice metodă de a izbăvi ce se mai putea din lumea lui cea veche, se simțise plin de energie, adesea chiar de voioșie, în ciuda răului care creștea peste tot. Dăduse din el tot ce avea, fiecare gând, fiecare suflare, fiecare litră de carne și nu i s-a părut niciodată că dă prea mult, că nu mai are de unde să scoată, că o face în zadar. Atunci, însă, era altceva. Trăgea încă nădejde, avea încă pentru ce să se zbată. N-a căzut nici când l-au arestat, nu imediat. Acum avea altceva de făcut, altă misie: să strige,

LIBRIS | We know books

să urle, să nu se lase clintit nici cu o palmă din ce știa el că este bine și trebuie făcut. În timpul anchetei a fost cel mai greu. Lupta cea mare a fost nu cu miliției, nici cu foamea ori cu bătăile, ci cu gândul că nu va ieși niciodată de acolo, că nu există nicio nădejde de a reveni vreodată acasă. A fost singura dată când lui Lăzărete i s-a părut că nu mai e nimic de făcut, că lupta nu mai are rost. A pierdut, a fost înfrânt. Asta n-ar fi fost o problemă atât de mare, însă știa că de acum căzuse toată lumea dinainte. Comuniștii veniseră cu topoarele, cu târnăcoapele, să dărâme din temelii tot ce se clădise înainte. O vreme se ținuseră, el și alții – nu pe câți nădăjduise, nu pe câți crezuse –, cât putuseră și cât pricepuseră, în calea viiturii tulburi, și cârpiseră, pe cât le îngăduiseră împrejurările, ce mai rămăsese încă în picioare. Cu ce folos? Coșmelia veche și prăpădită pe care o ținuseră în spate toți anii ăia, cu atâtea sforțări și cârpeli, căzuse și nimeni nu părea să-i ducă dorul. Ce rost mai aveau toate?

Aplecat pe o rână, Lăzărete încerca să doarmă. Nu mai dormise cu adevărat de multe luni, asta deși, de la o vreme, era în stare să se întindă și să aţipească oriunde, în orice poziție, chiar și în picioare, câtă vreme avea de ce să se sprijine. Priponea capul și pieptul în blană sau în ce se nimerea pe acolo, lăsa mâinile să spânzure slobode și, așa împilat[1], dormea iepurește, cu urechile ciulite nu de voie, ci din obișnuință, pentru a auzi fiecare strigăt, fiecare scrâșnet. Mai pățise așa tot în război, dar atunci era altă situație, trebuia să auzi șuieratul obuzelor, să fii gata să te

1. împilat, -ă, adj. *(reg., înv.)* – chircit, ghemuit; îndesat, strâns într-o poziție incomodă.
Notă: în limba literară, „împilat" înseamnă mai ales „asuprit, oprimat".

LIBRIS | We know books

arunci din groapă la fiecare răpăit de cățea. Aici, în lagăr, n-ar fi avut de ce să se teamă de glonț și nici de bombe. Dăduse în mintea copiilor? Se știe că la bătrânețe mulți își pierd mințile, ajung ca niște prunci fără cunoștință sau ca niște nebuni. Sau era din cauză că, din pricina chinurilor și a controalelor îndurate, trebuia tot timpul să fie pregătit să sară din pat, să răspundă: „Prezent!" și „Da, să trăiți!", fie zi, fie noapte, oriunde ar fi fost și orice ar fi făcut?

— Ce faci, mă Lăzărete, dormi? Păi tu nu știi, banditule, că somnul e interzis în timpul programului de muncă?

Lăzărete cunoscu, ca prin vis, vocea, și nu se sinchisi să răspundă, nici măcar să se întoarcă cu fața la cel ce-i vorbea.

— Dormi, mă? Unde ți-e sculele? Nu carecumva le-ai pierdut?

Abia acum Lăzărete se întoarse spre vorbitor, dar nu deschise ochii, nici nu dădu să se scoale. Ba mai mult, își puse brațul stâng peste ureche și peste cap, ca semn fără putință de tăgadă că nu vrea să se urnească de acolo. Nou-venitul nu se lăsă, însă, păgubaș.

— Ce arde soarele! Aii-i! Dar ce mă arde gâtlejul de o țigare. Nici nu-mi trebuie tutun, ce s-o găsi: susai, troscot, volbură, nu mă uit că pute și te ustură pe gât. O pipă și ceva să pui în ea, să pufăi și eu ca trenul, atâta-mi trebuie. Măcar să simț mirosul în nas și fumul în gură.

— N-am, mă, nimica. De unde să am? răspunse, ca de pe altă lume, Lăzărete.

— Știu că n-ai. Ziceam și eu. Ce faci p-aicea?

Lăzărete vorbea tot cu ochii închiși, din aceeași poziție.

— Eu mă căzneam să ațipesc oleacă, spuse el. Au tu n-ai ochi să vezi? Ai văst că îmi trag oleacă sufletul și gata, călare peste mine. Altă treabă n-ai?

LIBRIS | We know books

— Mă Lăzărete, replică bărbatul în picioare, eu n-am venit să te supăr. Eu am venit că poate tu adormi de-a binelea și te-or vedea ăștia că lipsești la apel.

Bărbatul nou-venit era mic, slab și plin de păr și de țepi, ca un arici. Spre deosebire de Lăzărete, era îmbrăcat regulamentar, în uniforma pușcăriașilor, dar cumplit de murdar. Fiecare centimetru de pânză și de piele era acoperit de noroi, sânge sau sudoare îngălbenită. Îl chema Fonea Vasile. În lagăr i se spunea Scoabă. Văzând că Lăzărete nu mai zice nimic, se așează și el jos, lângă el, și continuă:

— A dracului ce arde! M-am ostoit de tot.

— Zici tu acuma de căldură, dar la iarnă ce-o să-i mai duci dorul. Ăsta e Vântul Negru. Stai să vezi când o începe Crivățul.

Acuma nu mai vorbise Lăzărete, glasul era străin. Nu era nici Fonea, ci un altul, un bărbat care tocmai ce se ivise pe neauzite, unul Liță. Erau de-acuma trei, toți uscați, topiți și arși de soare. Cu ocazia asta Lăzărete, văzând că nu mai are vreo speranță de liniște, catadicsi în sfârșit să deschidă ochii și să se ridice în șezut.

— Ce cauți, mă, p-aci? Nu trebuia să fii la blană?

— Păi voi ce căutați? Am plecat ca să am de unde mă întoarce, răspunse Liță în zeflemea.

— Eu căutam ceva de pipat, spuse Scoabă. Aicea și să vrei și n-ai ce să arzi.

— Dacă tot ai pomenit, știi ce caut? Liță prinsese din zbor gândul care plutea în țestele tustreilor. Ce-aș mânca, adică. Un pepene, mă, un pepene. Cât de mic, cât de trecut, cât de uscat. Verde, galben, roșu, n-are-a face. Și fiert de soare să fie, numai să fie.

Oftară toți cu poftă și regret.

LIBRIS | We know books

— Și unul din ăia de s-au stricat și-i aruncă din căruță, și d-ăla aș mânca, continuă Liță. Cu sumburi cu tot, cu coajă cu tot. Așa îți ține și de sete, și de foame.

Oftă din nou cu obidă. Gândurile îi umblau departe. Apoi vorba se porni din nou, alene:

— Rău am făcut că am adus vorba. Îmi merge gândul acasă și mai rău mă amărăsc. Abia începusem și eu să mă arămesc oleacă și s-a ales praful de toate. Lua-l-ar benga de noroc și de soartă, cum am picat în groapa asta.

— Păi tu cum ai înnemerit aicea? îl întrebă Lăzărete. Tu paică ’iceai că ai fost țăran sărac. Ce-a avut comuniștii cu tine?

— Da’ cu voi ce-a avut? Cu voi, adică cu toată lumea, cu țara. Cu toți care nu s-a dat de partea lor. Asta mi-a fost soarta, acolo m-a tras ața. Ce poți să faci, te pui cu soarta? Ai vreo putere?

Liță căuta cu ochii înspre barăci și vorbea cu glasul scăzut, de parcă-i era teamă să fie văzut acolo, în câmp, și cu trupul în câș față de Lăzărete. Vorbea fără să-i privească mai mult de câteva clipe pe ceilalți, dând rotocoale din ochi ca un iepure speriat de uliul pe care nu-l vede încă, dar îl știe undeva aproape.

— Ia, dă-te și tu mai la umbră. Vorba să fie, că nu e umbră, dar ne amăgim și noi așa. Ia hai, acuma zi, că altceva n-avem ce face. Nu ies ăștia pe căldura asta, futu-le mamele lor să le fut, astă’ și mâine. Nu ies să vază unde ne trimet pe noi, stau în barăci, la umbră. Până diseară nu ne supără nimeni, se sumeți[1] Fonea.

1. a se sumeți, vb. refl. *(înv., pop.)* – a prinde curaj; a cuteza, a îndrăzni, a se încumeta.

LIBRIS | We know books

— Da, și diseară?

— Stai fără grijă că nu te ia pe tine, răspunse Lăzărete, nepăsător. E rândul lu' ăstalalt, a' lu' Nenicu.

— Hai, mă neică, îți râzi de mine? De unde știi matale?

— Uite că știu. Vrei să-ți spui?

— Ia.

— Uzun nu bate la întâmplare. Ni se pare nouă că ne ia la întâmplare, dar el e foarte socotit. Nu are el carte, dar are o rânduială și se ține de ea. Asta am aflat-o de la unu Chelcea, a fost p-aicea mai demult, un bătrân vai de lume. Uzun ăsta, cât e el de fioros, dar are un respect pentru oamenii bătrâni. Zice că la ei, la turci, așa e: bătrânul trebuie respectat. Bine, l-a bătut și pe Chelcea, nu-ți fie, dar sărmanul moșneag nici n-a avut nevoie de prea multă ciomăgeală, era un prăpădit, vai de bătrâneţile lui. N-a vrut să-mi zică ce a făcut, el tot o ținea sus și tare că n-a făcut nimica, că n-a făcut rău la nimeni. Mi-am dat seama că i-e frică că o să-l declar la Uzun, auzise el de prin alte părți că așa se întâmplă, te bagă la celulă cu alții și ăia bucuroși nevoie mare că mai vine cineva din afară, că le mai aduce vești: „Ce mai e prin țară, bade? Ce mai zice oamenii despre stăpânire? Ce s-aude, vin anglo-americanii, se răscoală poporul? Că prea mult am suferit." Și dacă vede că tu începi și povestești și zici și de albe, și de negre, te ia și mai aproape: da' pe tălică de ce te-a băgat la coteț? Ce-ai făcut matale, așa un bătrân de omenie, de te-a închis nemernicii ăștia? Dacă dai din gură ce nu trebuie, bucuria lor! Hopaa! Numaidecât face declarația la milițieni: „Am auzit pe numitul Chelcea, fiind noi închiși în aceeași celulă, cum a vorbit de rău rânduiala socialistă și noul mers al patriei noastre." Întâi

LIBRIS | We know books

zice din astea mai cunoscute. Dup-aia zice ce vrea de fapt să anunțe: „În seara de 29 octombrie, dându-se stingerea, noi vorbeam pe muțește, să nu ne audă patrula, și numitul Chelcea mi-a mărturisit că a făcut următoarele declarații dușmănoase, pe care a căutat pe măsura puterilor să le și împlinească cu fapta, împotriva noii conduceri a țării…” Și uite așa te umflă iar cu bătaia, te bagă la izolare și-ți mai sporește și pedeapsa. Acuma fiecare cu a mă-sii. Deci bătrânul fiind atât de prăpădit, Uzun nu-l scotea la câmp, la dat cu cazmaua, îl lăsa mai pe la barăci, la magazie. Căra saci cu ce se nimerea, ajuta să coacă la turtoi, dădea cu măturoiu, ce se mai nimerea pe acolo. Prima dată când m-am nimerit pe mâna lui Uzun, m-a tocat ăsta, m-a zobit.

— Ce făcuseși?

— Da’ eu mai știu? Sau paică să zic că știu. Eram în primele zile aicea și ne scosese afară să cărăm niște scândură veche, să mai facem niște barăci din astea, că avea să aducă mai mulți deținuți. Voi nu erați aicea, eu sunt cel mai vechi din câți mai suntem acuma în lagăr. Înainte nu era toate barăcile astea, era mai puține, alea de la intrare; acolo stăteam toți. Dup-aia s-a făcut și ăstealalte. Așa. Deci, dacă s-au adus acele scânduri, noi trebuia să le dăm jos și să le așezăm, dar nu așa, direct pe pământ. Cătam pietre și făceam temeie, puneam pene între ele ca să nu se coacă, cum se ține blana, că doar știți. De ce ne mai punea să le punem pene nu știu, că era scândură uscată, prăpădită, recuperată din dărâmături, nu era blană din asta verde să se coacă. Ei, și descărcasem noi toată ziua la blană și așteptam să vedem dacă mai vine vreo mașină. Ne pusesem care pe jos, cum suntem acuma, care pe vreo bucată de lemn, care

LIBRIS | We know books

cum apucasem. Eu scândurisem ca un fel de scăunel, că tot făcusem la pene toată ziua, și stăteam pe el. Și vine Uzun cu încă unu', tot așa țigănos ca el. Nu mai e pe aicea, l-a mutat. Deci a venit Uzun (eu nu-i știam năravul pe vremea aia, atuncea l-am văzut prima dată, atuncea venise sau eu știu?) și toți s-a ridicat în picioare, poziție de drepți, ca la armată: „Să trăiți, dom' plotonier." Acuma nu știu dacă e plotonier, dracu' să-l scarpine, că era prea tânăr pe atuncea. Nu știu dacă avea 40 de ani, nu cred că are nici acuma. Când să fi fost el făcut gradat? O fi făcut războiul, n-o fi făcut…

— Păi, după ce a venit comuniștii, a dat afară pe toți gradații din armată și din poliție, observă un anume Arghira, răsărit pe nebăgare de seamă, care până atunci ascultase fără să spună nimic. I-a deblocat, așa zicea. Nu te dădea afară, te debloca, pasămite, „Nu mai ești blocat de servici, ești liber să îți cauți de trăit pe unde oi știi". Și i-a luat pe ăștia, care cum s-a nimerit:

„— Te dai cu partidul?

— Mă dau!

— Bine, haida!".

Lăzărete continuă neabătut:

— Și mă uit la el, tânăr așa, negru la față, nu știu nici dacă a făcut războiul, și nu mă ardic. Uite-așa, n-am vrut să mă ardic. Nu știu ce m-a apucat. Adică eu, care am făcut primul război și am luptat de la Pasul Giuvala până la Galați, când ne-am bătut cu bolșevicii, și am făcut picior de tranșee, de abia-abia am scăpat neamputat, să dau onorul la unul care nici n-a tras cu pușca? Am zis: „Să trăiți", că cu bună ziua ești dator la orișicine, cât de ticălos ar fi. Nu

LIBRIS | We know books

m-am uitat la ei ca să fie pasămite că îi înfrunt, numa' nu m-am ridicat. Am zis să văd oleacă de capul lui, ce năravare. Și ăsta când m-a văst, atâta i-a trebuit: „Futu-ți și dregu-ți de bandit, după ce că te-ai răsculat împotriva noului mers al țării, nici acuma nu te-ai învățat minte cum trebuie să te prezinți în fața comandantului." Și s-a pus amândoi pe mine și m-a bătut de m-a tocat. Întâi cu pumnii, când la coaste, când la burtă, când la cap, dup-aia a scos un chituc și mi-a dat cu ăla de n-am mai știut de mine. Ei, dar și eu m-am făcut, cât mi-au dat ei, dar tot n-a fost ca înainte, ca la Pitești, la județ. Acolo m-a bătut de m-a lăsat mort, m-am trezit la beci, cu morții. Dar asta nu vă mai zic, că ne întindem cu vorba și mă ustură gâtlejul.

— Păi acolo te bătea să îți găsească pricină, să te condamne și să denunți și pe alții, observă Scoabă. Aicea deja ești închis, nu mai ieși, nu mai are la ce să te bată atâta. Te bate că așa are ordin, dar nu câștigă mai mult că te-a bătut mai abitir. La anchetă, acolo avea de câștigat de pe urma ta.

— Da, aprobă Lăzărete, mai mult ca să prevină o posibilă deturnare a subiectului. Deci m-a bătut bine, de sus în jos și de jos în sus, până a văzut că nu mai mișc. Și m-a lăsat acolo, în țărână. Și trece bătrânul ăsta, Chelcea – ce treabă o fi avut pe acolo, Dumnezeu știe –, se uită la mine (eu îl priveam așa, cu coada ochiului, mă făceam că sunt leșinat, adică eram, că n-aș fi putut să mă scol de acolo, dar cunoștința nu mi-o pierdusem – e, am mai învățat cum să mă fac zdrobit de la anchetă, să mai scap și eu), mă vede că sunt plin de sânge și de vânătăi și pleacă mai departe. Dup-aia s-a întors cu un fel de ulcior ciobit (ce-o fi fost în

LIBRIS | We know books

el, nu știu) și mi-l apropie de buze, îmi toarnă în gură să beau. Zice: „Bea, mă, nu te speria, că te drege." Ce-o fi fiert pe acolo, că era ceva cald și amar, mirosea așa a pământ, cum miroase pământul reavăn primăvara, când bagi plugul să-l întorni. Eu tot mă făceam că nu sunt treaz, dar cred că moșul și-a dat seama că mă prefac. Și până la urmă am băut. Era amar, dar nu așa amar, nu era ghințură[1]. Când a văst că înghiț, ce zice moșneagu'? „Hai, scoală-te, că dacă vine iar Uzun și te vede, atuncea ai să vezi tu pe dracu'!" M-am ridicat abia-abia, m-am sprijinit de el și așa, șoltâc-șoltâc, am mers până la baracă și m-a azvârlit pe pat. Zice: „Ce-ai făcut, măi fecior?" Îi povestesc: „Uite, așa și așa." „Rău ai făcut! zice. Ce-a fost în capul tău? Tu nu-l știi pe ăsta că nu rabdă să-l înfrunte nimeni?" „Nu știu, zic. Dar el știe că eu am vărsat sânge pentru țărișoara asta?"

Bătrânul a început să râdă: „Se vede că nu știi pe mâna cui ai încăput. Aicea, pe fiecare zi, trebuie măcar unul să fie bătut, așa are Uzun rânduit." Eu m-am mirat. Nici la Pitești nu ne bătea chiar în fiecare zi. „Ce putere să aibă Uzun ăsta să bată atâția oameni zi de zi?" Că nu poți, te dor brațele, te dor mușchii. Nu e așa ușor nici să bați un om, trebuie să dai ca-n fasole, obosești.

„Nu, zice, nu pe toți în fiecare zi, că n-are timp, nici atâta putere. Bate și pe mai mulți dacă are ordin sau dacă vă găsește pricină, dar mai rar. N-are atâtea plantoane și trebuie să și munciți, că d-aia v-a adus partidul aicea. Dacă sunteți toți zobiți, nu mai se face planul și dup-aia sunt alte supărări."

1. ghințură, ghințure, s. f. *(pop.)* – gențiană; plantă medicinală cunoscută îndeosebi pentru gustul amar al rădăcinii.

LIBRIS | We know books

— De parcă-i pasă la cineva de plan și de cum muncim noi aicea! interveni Fonea Vasile, zis Scoabă.

— Nu le pasă, confirmă Lăzărete, dar n-are a face. Stai să isprăvesc povestea. Deci îmi zice Chelcea, bătrânul: „Nu poate Uzun nici să vă lase nebătuți, că dup-aia prea vă întremați și nu-i mai știți de frică. Asta e meseria lui, să stea cu moaca pe voi. Eu am mai vorbit cu el, că el are oleacă de respect pentru bătrâneţile mele, și mi-a mai zis câte ceva care voi nu le știți. Pe el l-a luat partidul de la oi, era argat la un boier pe aicea, și partidul l-a învățat să iscălească cu peniţa, nu cu degetul, i-a dat pat, i-a dat funcție. Pentru el, mai mare ca partidul nu există. Partidul l-a pus aicea să scoată untul din noi, din „bandiți", așa ne zice, din „criminali", și el face ce i-a zis partidul. Nu mai zic că și lui i-e frică să stea cu atâția șerpi veninoși, așa zice, elemente criminale, tâlhari de drumul mare, ba încă terorişti. El așa știe, așa l-au învățat tovarășii, că de-asta trebuie să fie cu mare purtare de grijă și nu care cumva să slăbească disciplina, că pe el primul l-am beli, dacă am putea. Asta e adevărat, asta n-a zis-o rău Uzun, dacă stai să te socotești. Deci Uzun, neavând nici prea multă minte, ce s-a gândit el: „Nu mai stau să mă socotesc ce și cum, c-a făcut și-a zis și-a dres, că de făcut a făcu fiecaret, de aia i-a adus aicea, altfel nu-i aducea. Iau pe fiecare zi câte unul, la rând. N-are nevoie să facă ceva, că dup-aia iar se învață prost, crede că poate să scape de bătaie. Uite că nu poate."

— Deci orice-am face, tot aia e, întări același Liță.

— Da. Bătaia normală tot o iei. Acuma, dacă te prinde cu vreo pricină, iei bătaie cu asupra de măsură, confirmă Lazăr.

LIBRIS | We know books

— Tain dublu, cum s-ar zice.

— Da. Așa face, pe fiecare zi câte unul.

— Și noi cum de nu ne-am dat seama?

— Nu știu dacă din prostie sau din șiretenie, Uzun le mai încurcă. Nu are listă cu numele la toți, nici nu îi place lui să stea să citească și să caute, și ia la rând, ia și el cum își aduce aminte. Adică azi zice: „Sima Lazăr, treci la raport." Mâine zice: „Fonea Vasile, treci la declarații." Poimâine zice: „Marta Mihail, hai la dom' plotonier, pungașule." Vezi, nu ia la rând după litere, ca să zici că are vreo noimă. El ia cum se nimerește, mai uită, mai și-aduce aminte: „Bă, stai că pe Țurlea parcă nu l-am mai prelucrat de mult, ia hai." Și de unde, că poate fusesei de curând, dar nu mai ține el minte. Și de asta nu ne-am dat noi seama și ni s-a părut că cine știe ce-o fi în capul lui, ce-o fi făcut unul altul de l-a luat.

— Se poate, primi moale Liță.

— Dacă i se năzare pe unul, nu mai ține seama care cum era, îl bagă p-ăla atuncea, pe loc. Cum și eu am pățit în ziua aia, și nu numai atunci, încheie Lăzărete explicația.

— Carevasăzică, asta e meseria lui, spuse Liță.

— Da, întări Lăzărete. Cum brutarul, dacă nu face pâine într-o zi, nu ia leafă, așa și el, dacă nu bate pe niciunul într-o zi, i se pare că nu are dreptul să ia leafă. Eu mă socot că așa gândește el.

— Se prea poate, primi din nou Liță, căruia acest mod de a gândi i se părea cât se poate de cuminte și bine întemeiat.

— Deci tu ai fost acum câteva zile și pe tine te ține minte, că ești mic și slab ca un țâr. O să ia pe altul, poate

LIBRIS | We know books

chiar pe mine, că n-a mai fost de vreo două săptămâni. Așa că mai bine stai acilea și povestește-ne de ce te-a băgat comuniștii în lagăr.

— Sau poate vrei să te întorci singur la comanditurǎ? rânji cu răutare Fonea. Ce le-oi zice: eu am terminat treaba, dar ăilanții nu vrea să muncească, stă la umbre și vorbește de rău partidul, ai?

Liță, pe care de fapt îl chema Ariton, nu spuse nimic. Nu era încă convins.

— Dacă nu, ia lopata și umple la roabă. O cărăm noi când va fi gata. Sau mai bine car-o tu, du-o pe tăpșan. Dacă chiar vrei să muncești pe văpaia asta. Nu te ține nimeni cu forța. Dacă vrei să dai la lopată, n-ai decât. Abia se termină lucrarea mai repede, strecură, veninos, Scoabă. Ce crezi, că te liberează mai repede dacă depășești planul? Stai tu fără grijă, că tot aicea o să te ție. Abia te ține mai mult, că vede că ești mai vrenic.

Parte constrâns de ortaci, parte chinuit de soarele care-l ciocănea direct în moalele capului, Liță se chirchi, strâmbându-se de durere și zumigăind țărâna, lângă ceilalți.

— Vă spui.